

JØRGEN KÜHL: De tyske mindretal i Sovjetunionen. Aarhus Universitetsforlag 1990, 180 sider, Pris: 128 kr.

Man må hilse denne udgivelse med glæde af flere grunde. For det første fordi vi nu også på dansk har en stærkt aktualiseret kompetent behandling af de tyske mindretals situation i Sovjetunionen idag, i vid udstrækning baseret på forfatterens egen grundforskning. For det andet fordi publikationen af denne specialeafhandling atter viser den ofte høje standard på studenterforskningsområdet. Denne studenterforskning karakteriseres undertiden som avantgardeforskning, idet den hyppigt gør helt nye emner, der er oppe i tiden, til genstand for videnskabelig behandling. Og Kühls bog rækker i sin dækning helt frem til januar 1990.

Det er da også i sin analyse af de siden 1941 extranationale og efterhånden kraftigt assimilerede sovjettysskeres aktuelle renæssance, at arbejdet står stærkest. Pluralisformen i titlen signalerer forfatterens hovedtese, at der aldrig har været basis for at tale om *det* tyske mindretal i Rusland/Sovjet, men snarere om mange tyske grupper med vidt forskellige dialekter, religioner og kolonier uden synderlig indbyrdes samkvem. Stalins deportationer opløste disse tyske regioner i Europa. Sovjetunionens tyskere spredtes for alle Asiens vinde, hvor etniske koncentrationer og faciliteter ikke genopstod. Resultatet er idag en kuet, arbejdsom og i Sovjetøkonomien værdsat tyskhed, der under glasnost og perestrojka er i fuldt opbrud: dels masseexodus til Tyskland, dels autonomidrømme – bl.a. en tysk republik ved Volga påny – samt ikke mindst, at langt de fleste tyskere ikke længere behersker tysk og synes rykket uden for rækkevidde af de tysksprogede massemedier og de spæde tyske organisationer.

Tyskernes historie, hvor kildesituationen endnu er vanskelig, og Kühls analyse af den står svagere og for summarisk i bogen. Det virker fx. ikke overbevisende, at amnestien 1955 er et vigtigere skel i sovjet tysk historie end det traumatiske år 1941 og frem (s.44). Arbejdet skæmmes desværre af en række unødvendige germanismer og anglicismer. Alt ialt bør bogen påkalde sig interesse både hos iagttagere af de aktuelle nationalitetsspørgsmål i det multietniske Sovjetsamfund og blandt fx. mindretalsforskere.

Mads Ole Balling

ANNA-GRETA NILSSON HOADLEY: Atomvapnet som partiproblem. Sveriges socialdemokratiske kvinnoförbund och frågan om svenskt atomvapen 1955-60. Almqvist & Wiksell International, Stockholm 1989. 231 sider.

I sidste halvdel af 1950'erne hærgedes det fredselkende Sverige af en Jacobskamp. Den drejede sig om en eventuel bevæbning af de svenske stridskræfter med taktiske atomvåben. Den blev sat igang i oktober 1954, da forsvarschefen, Nils Swedlund, fremlagde en sagkyndig udredning, hvori forslaget blev rejst.

Socialdemokraterne sad – som det jo næsten altid er tilfældet i Sverige – inde med regeringsmagten, og partiet var dybt splittet i sin holdning til spørgsmålet. Udenrigsministeren Östen Undén var imod, mens forsvarsminister Torsten Nilsson lod sagen stå åben. Statsminister Erlander vaklede. I erindringerne skrev

han, at det var hans politiske livs vanskeligste spørgsmål. Imod atombevæbning var også SSKF – Sveriges socialdemokratiske kvindeforbund – under ledelse af Inga Thorsson.

Undersøgelsens hovedsigte er at belyse kvindeforbundets politiske navigation mellem dets principielle syn på sagen og dets bestræbelser på ikke at skade partisammenholdet. Det var sidstnævnte hensyn, der sejrede. Efter konsultation med Erlander indskrænkede forbundet sig til i en kongresresolution at udtale sig mod atombevæbning, mens kvindeforbundet undlod iøvrigt at rejse en offentlig debat om spørgsmålet.

I november 1958 nedsatte partiet et internt udvalg med Olof Palme som sekretær og drivende kraft. Udvalget barslede med en rapport, hvori det lykkedes på een gang at blæse og have ganske meget mel i munden. Afgørelsen blev udskudt med den – vist nok af Palme kreerede – snilde verbal-konstruktion, hvori der sondredes mellem »konstruktionsforskning«, der skulle opgives og »beskyttelsesforskning«, som skulle fortsættes. På det tidspunkt befandt den svenske atomvåbenforskning sig i en så tidlig fase, at sondringen kun havde ringe praktisk betydning.

Den interne partistrid kom åbent frem på partiets kongres i juni 1960, hvor resolutionsforslag for og imod blev fremlagt. Her viste det sig igen, at kvindeforbundet prioriterede partisammenholdet over dets atomvåbenmodstand ved at støtte den i rapporten nedfældede officielle linje.

Undersøgelsen er utvivlsomt pålidelig udi mindste detalje. Men særlig indsigtsgivende synes jeg ikke, den er. Dertil er dens sigte for snævert. En egentlig afslutning på striden får vi ikke. Det kunne jo ellers have været interessant at få at vide, hvordan Sverige og dets socialdemokrater kort tid efter nåede frem til det af Undén i FN fremsatte forslag om en »atomvåbenfri klub«.

Når undersøgelsen – som tilfældet er – udelukkende er bygget op omkring kvindeforbundets politik, havde det været rimeligt med nogle afsluttende overvejelser vedrørende sådanne ideelt orienterede organisationers taktiske situation, når de er eller bliver indflettet i magtorganisationer, der som partier har egen overlevelse og fremgang som overordnet mål.

Ved ikke at være sat ind i en større politisk sammenhæng – nationalt og internationalt – ligner afhandlingen for meget et speciale uden meget hoved og navnlig uden hale. Det burde have været skrevet om – både med forkortelser og tilføjelser – før udgivelsen.

Wilhelm Christmas-Møller

THORKIL KRISTENSEN: Erindringer, Odense Universitetsforlag 1988; POUL NYBOE ANDERSEN: Det umuliges kunst. Erindringer fra dansk politik 1968-77, Odense Universitetsforlag 1988.

Der er ved at udvikle sig en tradition for, at politikere med en vis indflydelse udgiver deres erindringer eller dagbøger. På mange måder er det en fordel for samtidshistorikerne, og i det hele taget for interesserede i samtidshistorien. Taget med et gran salt. Der kan sjældent hentes mange nye informationer, men de kan være inspirerende og måske pege på oversete årsagsforklaringer. Og så siger de